

Jubileuszowa sesja naukowa „Nauka i praktyka w hodowli bydła” Balice, 17 września 2015

Rok 2015 jest w Instytucie Zootechniki szczególnie jubileuszowy. W kwietniu świętowaliśmy 70-lecie istnienia i działalności Zakładu Doświadczalnego IZ PIB im. prof. Mieczysława Czai w Grodźcu Śląskim, w maju miały miejsce obchody jubileuszowe poświęcone 65-leciu Instytutu Zootechniki PIB, a 17 września 2015 r. odbyła się w Krakowie-Balicach Jubileuszowa Sesja Naukowa: **Nauka i praktyka w hodowli bydła**, poświęcona Jubileuszowi 80-lecia życia i 55-lecia pracy zawodowej wieloletniego pracownika naukowego Instytutu – prof. dr. hab. Jana Treli. Organizatorami Sesji byli: Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy oraz Krakowskie Koło Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego.

W sesji wzięło udział około 250 zaproszonych osób. Byli wśród nich przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, uczelni rolniczych, Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka, Krajowych Związków Hodowców Bydła Polskiego Czerwonego i Simentalskiego, ośrodków doradztwa rolniczego, licznych spółek i samorządów, a także rolników i hodowców bydła mlecznego. W obradach uczestniczyła także liczna grupa pracowników działów naukowych i zakładów doświadczalnych Instytutu Zootechniki PIB.

Sesję, będącą szczególnie wydarzeniem naukowym, a zarazem spotkaniem zawodowym i towarzyskim, uroczyście otworzył Dyrektor Instytutu Zootechniki PIB, prof. dr. hab. Eugeniusz Herbut, który powitał Jubilata i przybyłych gości. Obradom przewodniczył prof. dr. hab. inż. Karol Węglarzy, prezes ZD IZ PIB Grodziec Śląski.

Zarówno Jubilat – prof. Jan Trela, jak i pozostali prelegenci, reprezentujący szeroki zakres nauk zootechnicznych, przedstawili obszernie referaty, których treść została opublikowana w numerze 2/15 naszego czasopisma. Tematyka wystąpień była następująca:

- Zygmunt Reklewski, Jan Trela: Hodowla

bydła w Polsce w okresie 70-lecia;

- Teresa Piechowska: Stan obecny i perspektywy hodowli bydła mlecznego w Polsce;
- Stanisław Kamiński: Znaczenie analiz DNA w praktycznej hodowli bydła w Polsce;
- Krzysztof Słoniewski: Widmo prawdę Ci powie. Analiza spektralna źródłem informacji o mleku i produkującej go krowie;
- Zygmunt M. Kowalski: Współczesne tendencje w wychowie cieląt;
- Jan Trela, Anna Majewska, Witold Chabuz, Barbara Szczeńsiak-Fabiańczyk: Ochrona zasobów genetycznych małych populacji bydła w Polsce;
- Bogumiła Choroszy, Zenon Choroszy, Aleksander Miejski: Simental wczoraj i dziś;
- Henryk Grodzki, Henryk Jasiorowski, Jan Trela: Aktualny stan i perspektywy chowu i hodowli bydła mięsnego w Polsce.

Miła i serdeczna atmosfera, która miała miejsce podczas obchodów jubileuszowych sprawiła, że obrady sesji i towarzysząca im dyskusja nad teraźniejszością i przyszłością badań naukowych, a także wdrażaniem do praktyki hodowlanej ich wyników oraz koniecznymi zmianami w działalności organizacyjnej, były bardzo owocne i cieszyły się dużym zainteresowaniem słuchaczy.

Dyrektor IZ PIB, prof. dr. hab. Eugeniusz Herbut, wygłosił laudację Jubilata, przedstawiając przebieg Jego pracy zawodowej, osiągnięcia i sukcesy naukowe, działalność społeczną, uzyskane dyplomy i odznaczenia. Wystąpienie to było ilustrowane licznymi zdjęciami prof. Jana Treli, przybliżającymi widzom nie tylko czasy Jego pracy naukowej, ale także dzieciństwa i młodości.

Dyrektor podkreślił znaczenie dorobku naukowego i wdrożeniowego Profesora, którego przedmiotem było i jest bydło mleczne i mięsne oraz jego genetyczne doskonalenie. Zwrócił uwagę na Jego długoletnią, owocną współpracę z hodowcami i organizacjami, odpowiedzialnymi za hodowlę, zarówno w kraju jak i za granicą.

Zasługi Jubilata dla polskiej zootechniki, Jego olbrzymia aktywność zawodowa, twórcza działalność naukowa oraz pełna zaangażowania i poświęcenia praca społeczna na rzecz chowu i hodowli bydła w Polsce oraz organizacji wspierających hodowców zostały szczególnie docenione. Dyrektor IZ, prof. dr hab. Eugeniusz Herbut wręczył prof. Janowi Treli *Złotą Odznakę za zasługi dla Instytutu Zootechniki*, przyznaną Mu

przez Kapitułę Złotej Oznaki za całokształt pracy zawodowej. W imieniu Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka Leszek Hądzlik przekazał Profesorowi przyznaną Mu Złotą Honorową Odznakę PFHBiPM.

Wyrazy głębokiego szacunku i uznania za lata twórczej i pełnej oddania pracy oraz serdeczne gratulacje złożyli Profesorowi Janowi Treli członkowie Dyrekcji, Rady Naukowej i pracownicy IZ PIB, ale także przedstawiciele MRiRW, uczelni rolniczych oraz instytucji, z którymi współpracował przez wiele lat. Wystąpieniom gości towarzyszyła muzyka w wykonaniu zespołu góralskiego „Śłopnicki Zbyrcoch”.

Danuta Dobrowolska (IZ PIB, Kraków-Balice)

Fot. w art.: Z. Choroszy, K. Paleczny

55 lat pracy prof. dr hab. Jana Treli na rzecz rozwoju hodowli bydła w Polsce

Jubileusz 80 lat życia i 55 lat działalności zawodowej prof. dr hab. Jana Treli to nie tylko okazja do szczególnie uroczystego świętowania, ale także do refleksji nad minionym czasem, podsumowania dokonań Jubilata oraz podziękowań wobec bliskich i dalszych współpracowników, którzy przez okres przeszło pół wieku towarzyszyli Mu w pracy: zawodowej, naukowej, dydaktycznej, szkoleniowej i wdrożeniowej.

Profesor Jan Treli urodził się 16 grudnia 1935 r. w Brodach, w powiecie wadowickim, w rodzinie chłopskiej. Po zdaniu małej matury kontynuował naukę w Średniej Szkole Rolniczej w Czernichowie. Po maturze rozpoczął studia na Wydziale Zootechnicznym Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, które ukończył w 1961 r.,

broniąc pracę magisterską: *Częstotliwość alleli układu B u bydła rasy nizinnej czarno-białej w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym w Okocimiu*. Pracę tę wykonał pod kierunkiem dr. J. Rapacza w Katedrze Hodowli Bydła, kierowanej przez prof. J. Jakóbca.

We wrześniu 1960 r. Jan Trela rozpoczął pracę jako asystent wolontariusz w ZD Okocim, należącym do Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie. Od 15 maja 1961 r. pracował na stanowisku starszego zootechnika, zajmując się zagadnieniami hodowli i żywienia bydła oraz trzody chlewnej, a miarą pierwszych osiągnięć hodowlanych i organizacyjnych było uznanie obory i chlewni za zarodowe. Współpracował wówczas z prof. J. Aleksandrowiczem z Akademii Medycznej w Krakowie i doc. Radomskim z WZHW w Krakowie w zakresie prowadzenia obserwacji, dotyczących zagadnień badania białaczki u zwierząt i ludzi. Studia i praca w ZD Okocim pozwoliły Mu na opanowanie praktycznych zagadnień zootechniki z zakresu chowu, hodowli i żywienia zwierząt. W tym czasie pracował również jako nauczyciel zawodu w Szkołach Przysposobienia Rolniczego.

1 kwietnia 1965 r. Jan Trela rozpoczął pracę w Instytucie Zootechniki w Krakowie w Zakładzie Immunogenetyki. Wspólnie z prof. M. Duńcem i innymi współpracownikami organizował Krajowy System Badania Grup Krwi u Zwierząt do potwierdzania zgodności pochodzenia danych rodowodowych, w następstwie czego Zakład odegrał ważną rolę naukową w kraju i stał się znaną placówką badawczą w świecie. Dorobek naukowy J. Treli koncentrował się wówczas na badaniach immunogenetycznych na bydło i owcach – produkcji i atestacji surowic testowych, a następnie charakterystyce immunogenetycznej krajowych ras bydła i owiec oraz wykorzystaniu zgromadzonych informacji dla doskonalenia genetycznego zwierząt. Wyniki badań w szerokim zakresie wykorzystywano również dla kontroli pochodzenia zwierząt. W tym czasie doktoryzował się w 1971 r. w Akademii Rolniczej w Krakowie na podstawie rozprawy: *Zastosowanie grup krwi do oceny zmian genetycznych, zachodzących pod wpływem pracy hodowlanej na przykładzie bydła*. Promotorem przewodu doktorskiego był prof. dr hab. Z. Staliński. W oparciu o wyniki wieloletnich badań nad grupami krwi u bydła Profesor Trela wykazał, że w warunkach długotrwałej selekcji, zarówno naturalnej, jak i sztucznej, ukształtował się specyficzny układ genów, warunkujących grupy krwi, charakterystyczny dla rasy lub odmiany. W toku badań zgromadzono dostateczny zbiór informacji, mogący po-

służyć do analizy zmian genetycznych w populacjach poddanych selekcji. Ocenę zmienności genetycznej oraz zmian, zachodzących w populacjach, dokonywaną na podstawie informacji o grupach krwi, uważano za jedno z najważniejszych osiągnięć naukowych Profesora. Te oryginalne badania naukowe były nie tylko ciekawe, ale znalazły również szerokie zastosowanie praktyczne. Wyniki badań w zakresie wskaźników immunogenetycznych jako markerów zmian genetycznych znalazły podsumowanie w rozprawie habilitacyjnej Jana Treli, zatytułowanej: *Zmiany genetyczne u bydła rasy nizinnej czarno-białej w okresie 10 lat, oceniane na podstawie wyników badań grup krwi*, na podstawie której Rada Naukowa IZ nadała Mu w 1978 r. stopień dr. hab. nauk rolniczych w zakresie genetyki zwierząt. W 1987 r. otrzymał tytuł profesora nauk rolniczych. Jubilat wykazał, że w populacji bydła następował wzrost homozygotyczności, co pośrednio wskazywało na zmniejszenie zmienności genetycznej, a w konsekwencji prowadziło do obniżenia postępu genetycznego. Profesor wnioskował konieczność uwzględnienia w programach doskonalenia bydła informacji o markerach immunogenetycznych jako wskaźnikach zmian genetycznych, zachodzących w populacjach, które powinny być uwzględniane w momencie podejmowania decyzji hodowlanych. Badania pracowników Zakładu Immunogenetyki udowodniły, że potwierdzanie rodzicielstwa jest fundamentalnym warunkiem wszelkich prac genetyczno-hodowlanych. Zagadnieniu temu poświęcono szereg ekspertyz i opracowań nie publikowanych, przeznaczonych do wykorzystania przez Ministerstwo Rolnictwa i organizacje hodowlane.

W październiku 1978 r. doc. Jan Trela przeszedł do Zakładu Hodowli Bydła i Koni. Praca, poświęcona bydłu wszystkich ras, grup wiekowych, fizjologicznych i produkcyjnych stała się Jego pasją. Jan Trela, pracując na stanowisku zastępcy kierownika, kierował *de facto* Zakładem, uzgadniając ważne poczynania z kierownikiem, prof. J. Romerem. Od 1985 do 1995 r. pełnił funkcję kierownika Zakładu Hodowli Bydła i Koni, a następnie przekazał kierownictwo prof. Hannie Czai, poświęcając się bez reszty pracy naukowej i działalności w terenie. Prace zespołu Profesora koncentrowały się w tym czasie wokół nowej problematyki badawczej – wy-

korzystania metod hodowlanych dla doskonalenia cech użytkowych bydła. Dotyczyły one: doskonalenia metod oceny wartości hodowlanej bydła, sterowania postępowaniem genetycznym u bydła w kierunku doskonalenia w czystości rasy, zwiększenia produktywności mlecznej poprzez krzyżowanie użytkowanych ras bydła cb i czb oraz w ograniczonym zakresie pc z buhajami w typie jednostronnie mlecznym, a także wykorzystania metod pozyskiwania i przenoszenia zarodków do doskonalenia mlecznych ras bydła. Prowadzone w ZHBiK badania nad programem doskonalenia bydła simentalskiego oraz testowaniem użyteczności mlecznej i mięsnej w tej rasie potwierdziły dużą przydatność buhajów simentalskich do krzyżowania towarowego. W kierowanym przez Profesora Zakładzie doskonalono metody oceny wartości hodowlanej buhajów przy współpracy z prof. A. Żarneckim z AR w Krakowie, rozbudowując je o dodatkowe informacje, dotyczące zdolności wydojowej, eksterieru i typu użytkowego. Prace te miały istotne znaczenie dla dalszego doskonalenia bydła w kraju.

Wyniki osiągnięte w badaniach Profesora, a także w innych ośrodkach naukowych oraz możliwości wdrożenia ich do praktyki zootechnicznej spowodowały powołanie w 1984 r. przez Ministra RLiS pod Jego kierunkiem Zespołu do opracowania *Programu Hodowli Bydła i Produkcji Bydłęcej do roku 2000*, który w grudniu 1986 r. został zatwierdzony do realizacji i wdrożenia.

W okresie znaczącej współpracy IZ z uczelniami i instytucjami rolniczymi prof. J. Trela koordynował i kierował tematem badawczym: *Genetyczne doskonalenie bydła* w ramach Problemu Rządowego PR-4, a następnie kolejnym programem CPBR: *Optymalizacja produkcji mleka oraz mięsa wołowego i wieprzowego*. W tym okresie dał się poznać jako bardzo dobry organizator współpracy naukowej ze wszystkimi ośrodkami badań zootechnicznych w kraju. Pod Jego kierunkiem opracowano w 1995 r. ekspertyzę: *System niezależnej oceny składu, jakości i wartości mleka surowego w skupie*.

Szczególny okres w pracy zawodowej Profesora to czas poświęcony zagadnieniom, związanym z doskonaleniem bydła rasy pc oraz prace organizacyjne nad tworzeniem rezerwy genetycznej tej rasy. Ścisła współpraca prof. J. Treli i Instytutu Zootechniki z IGiHZ w Ja-

strzębcu i OSHZ w Krakowie doprowadziła do utworzenia w połowie lat 80. XX w. trzech stad krów (300 szt.) tzw. „rezerwy genetycznej bydła polskiego czerwonego”, które z chwilą likwidacji pozwoliły na uruchomienie tematu: *Tworzenie rezerwy genetycznej polskiego bydła czerwonego w postaci mrożonych zarodków i nasienia*. Temat realizowano w latach 1991–1998 pod kierunkiem prof. J. Treli. Ogólnie zgromadzono około 2000 zarodków oraz 43 000 porcji nasienia od 108 buhajów. W 1994 r. IZ, PTZ i IGiHZ w Jastrzębcu zorganizowały Międzynarodowe Sympozjum w Balicach: *Prace nad zachowaniem rzadkich ras zwierząt gospodarskich* z udziałem około 150 osób, w tym 34 z zagranicy. Zapoczątkowane wówczas prace są obecnie kontynuowane w Dziale Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt w IZ PIB w Balicach.

Przy omawianiu zagadnień, związanych z bydlętem pc, należy wspomnieć, że w maju 2005 r. prof. J. Trela brał udział jako współorganizator (IZ PIB, MTHB, PFHBiPM, Urząd Gminy Jodłownik, OSM w Limanowej, rolnicy-hodowcy bydła rasy pc) w zorganizowaniu obchodów 110-lecia powołania Towarzystwa Hodowców Bydła Polskiego Czerwonego. Jubileusz zgromadził około 150 uczestników. Przywrócono wówczas tradycję organizowania Wystawy bydła polskiego czerwonego w Szczyrzycu. W ramach Jubileuszu wydano specjalną monografię, dotyczącą zagadnień chowu i hodowli bydła rasy polskiej czerwonej, zawierającą 26 opracowań naukowych z kraju i zagranicy (Wiad. Zoot., 2005, 43, 2).

Profesor Trela, jako pierwszy w Polsce, poświęcił także wiele uwagi rasie bydła Montbeliarde, importowanej w większych ilościach do Polski w połowie lat 90. Wyniki 10-letnich prac badawczych w Przedsiębiorstwie Wytwórczo-Handlowym RAPEX Sp. z o.o. w Grabinie k. Opola oraz w oborach rolników indywidualnych oraz liczne obserwacje zootechniczne pozwoliły na przedstawienie monografii tej rasy z uwzględnieniem jej charakterystyki i wskaźników rozwoju, odchovu, rozrodu oraz wydajności mleka, a także cech pokroju. Na podstawie wstępnych wyników, uzyskanych z krzyżowania tej rasy z bydlętem rasy cb i czb (phf) można wnioskować, że w przyszłości buhaje rasy Montbeliarde mogą być użyte do krzyżowania w celu produkcji mleka, cenionego w przetwór-

stwie serowarskim i uzyskania zwierząt o lepszym zdrowiu i konstytucji.

W programie doskonalenia ras mlecznych miały miejsce prace, dotyczące zagadnień pozyskiwania i przenoszenia zarodków, prowadzone w wielu Stacjach Embrio-Transferu (ET) w kraju. Taka Stacja działała w POHZ w Głogówku w latach 1989–1995 pod merytorycznym nadzorem profesorów J. Treli i Z. Stalińskiego oraz finansowym wsparciu IZ. Analiza przeniesionych ponad 450 zarodków wykazała ponad 60% cielności (286 urodzonych cieląt), co pozwoliło na odchowanie i przekazanie do rozrodu 71 buhajków czb po matkach o średniej wydajności mlecznej ponad 8 tys. kg mleka (przy średniej pozostałych matek – 7 tys. kg). Ocena osobnicza buhajków z ET, urodzonych przez jałówki biorczynie oraz buhajków z normalnego rozrodu w zakresie masy ciała, pomiarów zoometrycznych, oceny pokroju i indeksu masywności nie wykazała istotnych różnic pomiędzy nimi.

IZ PIB przez cały okres swej działalności podstawowe badania kierował na doskonalenie użytkowości mlecznej i mięsnej użytkowanych ras bydła. Prof. J. Trela wraz z dr B. Choroszy dokonali przeglądu całości prac poświęconych tym zagadnieniom, czego efektem były dwa opracowania, dotyczące wkładu IZ PIB w rozwój i doskonalenie krajowej populacji bydła mlecznego oraz prac Instytutu w zakresie produkcji żywca wołowego (Wiad. Zoot., 2010, 4; 2011, 4). Obydwa opracowania przedstawiają w sposób chronologiczny pracę wielu osób i zespołów oraz współpracę różnych organizacji, świadczących usługi dla rolnictwa i Ministerstwa Rolnictwa w zakresie mlecznych i mięsnych cech krajowych ras bydła oraz wykorzystania użytków zielonych w procesie tworzenia krajowej populacji bydła mięsnego i produkcji żywca wołowego.

Kolejnym ważnym zagadnieniem w pracy zawodowej i działalności naukowej prof. Jana Treli było tworzenie ojcowskich linii syntetycznych, przeznaczonych do produkcji mieszańców towarowych bydła mięsnego oraz wytworzenia krajowej populacji bydła mięsnego z wykorzystaniem użytków zielonych – do produkcji żywca wołowego dobrej jakości.

W IZ od 1976 r. rozpoczęto prace, związane z tworzeniem stada bydła mięsnego. Zespół prof. J. Romera rozpoczął realizację tematu *Ba-*

dania nad produkcją buhajów do krzyżowania towarowego w oparciu o rasę mleczną czarno-białą i buhaje ras mięsnych w krzyżowaniu wypierającym i przemiennym. W pierwszym etapie w ZD Siejnik wykorzystano buhaje ras Limousine, Charolaise, Blonde d'Aquitaine oraz Chianina. W 1979 r. kierowanie tematem przejął prof. J. Trela, zwiększając zakres badań poprzez użycie rasy simentalskiej w ZD Odrzechowa.

W latach 80. ubiegłego wieku w IZ realizowano badania w ramach Centralnego Programu Rozwojowo-Badawczego: *Produkcja mleka i mięsa wieprzowego oraz wołowego* oraz tematu badawczego: *Określenie optymalnego udziału krwi ras mięsnych w tworzeniu populacji bydła mięsnego.* Kierownictwo całości badań Minister Rolnictwa powierzył prof. J. Treli. W efekcie realizowanych tematów badawczych i wdrożeń do końca 2000 r. utworzono populację ponad 1500 sztuk bydła mięsnego o wysokim udziale krwi ras mięsnych, a także przekazano do krycia naturalnego ponad 550 sztuk buhajków o końcowym udziale 93,5% krwi ras mięsnych w rejonach dużych obszarów użytków zielonych. Tematyka badawcza i wdrożeniowa z zakresu „bydła mięsnego” została również wdrożona w pakiecie: *Wykorzystanie użytków zielonych do produkcji żywca wołowego wysokiej jakości, szczególnie w rejonach: pn-zach. (nadmorskich), lubuskim i w woj. podkarpackim.*

W latach 1986–1990 w ramach badań zleconych przez MRiGŻ Instytutowi Zootechniki oraz IPMiT, Oddział w Poznaniu, prof. J. Trela włączył się w realizację tematu: *Walory rzeźne bydła ras krajowych w oparciu o krzyżowanie towarowe.* Wykonano wówczas ocenę przyżyciową i poubojową dla 365 sztuk bydła rzeźnego, ubijanego w wybranych zakładach mięsnych na terenie całego kraju. Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, że mieszańce, pochodzące z chowu masowego i gospodarstw indywidualnych, uzyskują znaczny wzrost wydajności rzeźnej w porównaniu do zwierząt czysto rasowych, a przewagi te są tym wyższe, im wyższa jest klasa rzeźna i masa ciała zwierzęcia.

Bardzo ważnym zagadnieniem w pracach Zespołu Profesora było opracowanie metody oceny przyżyciowej buhajków przeznaczonych na eksport. Zagadnienie to było bliskie Profesorowi, gdyż przez 17 lat był czynnym rze-

czołnącą Polcarg i CIS ds. eksportu zwierząt gospodarskich oraz mięsa wołowego i końskiego, a także importu materiału hodowlanego do kraju. W znaczący sposób pracownicy Zakładu włączyli się w opracowywanie różnego rodzaju regulaminów, dotyczących zasad organizacji i metodyki prowadzenia oceny i selekcji buhajów ras mięsnych, metodyki poubojowej oraz różnych koncepcji hodowlanych z zakresu oceny i selekcji syntetycznych linii bydła mięsnego.

Poprzez działalność prof. J. Treli i dr. Z. Choroszego IZ w znaczący sposób włączył się w ideę utworzenia Związku Hodowców Bydła Mięsnego. Jubilat przez wiele lat współpracował ze Związkiem, w dowód czego na 15-lecie jego istnienia (2009) został uhonorowany medalem PZHiPBM.

W wyniku dyskusji prowadzonych nad zasadami poprawy nie tylko wydajności mlecznej, ale również pokroju i wyglądu fenotypowego zwierząt rozpoczęto w IZ pod kierunkiem Profesora realizację tematu: *Opracowanie wzorców rasowych dla bydła mlecznego z uwzględnieniem specyfiki rasowej oraz warunków środowiskowych*. W efekcie badań, prowadzonych w latach 1991–1994, opracowano na populacji około 6300 krów wskazania do dyskusji na temat tworzenia „oceny typu i budowy bydła ras mlecznych”. Uzyskane wyniki posłużyły do rozpoczęcia w 1994 r. pod kierunkiem dyrektora CSHZ, mgr B. Wojtulewicz prac nad „systemem oceny typu i budowy ras mlecznych” ze szczególnym uwzględnieniem pierwiastek po buhajach testowych i ich rówieśnicach.

Po serii szkoleń z zakresu oceny typu i budowy bydła w kraju i za granicą CSHZ powołała Zespół 15 selekcjonerów pod nazwą „Grupa G-15”, który rozpoczął pracę w X 1995 r. i kontynuuje ją do tej pory. Z każdym rokiem ilość wykonanych ocen wzrastała; w 2014 r. wykonano 62 000 ocen pierwiastek i 3500 krów w wyższych laktacjach. Wyniki oceny typu i pokroju są w pełni wykorzystywane w opracowaniu indeksu selekcyjnego PF (produkcja i funkcjonalność). Grupa G-15 do VII 2002 r. pozostawała w strukturach CSHZ. Kierowali nią mgr inż. M. Robak i dr inż. D. Kręcik. W następnych latach była w strukturze IZ – do VII 2007 r., pod kierunkiem prof. J. Treli. Cały Zespół przeszedł z kolei do PFHBiPM, wraz z Profesorem, który pracował w Federacji do grudnia 2008 r. Kiero-

wanie Grupą G-15 przejął następnie wysokiej klasy selekcjoner, mgr inż. R. Januszewski.

Spośród ostatnich prac Profesora warto wymienić kierowanie od III 2013 do V 2014 r. realizacją projektu badawczego: *Inwentaryzacja przyrodnicza cennych obszarów Natura 2000, zlokalizowanych w Beskidzie Niskim wraz z edukacją ekologiczną*, współfinansowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa podkarpackiego na lata 2007–2013. Obserwacje realizowano w ZD IZ PIB Sp. z o.o. w Odrzechowej na bazie bydła rasy Hereford, jałówek simentalskich i koni rasy huculskiej.

W podsumowaniu wyników przeprowadzonych obserwacji stwierdzono, że behawiorizm zwierząt gospodarskich to istotny element chowu i hodowli bydła, szczególnie ras mięsnych w odchowcie wolnostanowiskowym z letnim okresem pobytu zwierząt na pastwiskach. Poznanie czynników behawioryzmu zwierząt ma na celu zapewnienie odpowiedniego dobrostanu, a tym samym uzyskanie dobrych efektów produkcyjnych. Poczynione obserwacje nad zachowaniem się bydła i koni w różnych grupach wiekowych i produkcyjnych mogą być wykorzystane do organizacji produkcji bydłowej w kierunku mlecznym, a szczególnie w bydle ras mięsnych z wykorzystaniem użytków zielonych.

Zakłady doświadczalne IZ PIB były dla Profesora Treli doskonałą bazą doświadczalną i wdrożeniową – współpraca z Odrzechową, Rymanowem, Grodźcem Śląskim i innymi ZD układała się bardzo dobrze. Prowadzono tam prace badawcze z zakresu doskonalenia cech mlecznych w czystości rasy, następnie doskonalenie przy użyciu buhajów w typie jednostronnie mlecznym, jak też z zakresu oceny typu i budowy, a także szkolenia selekcjonerów z tego zakresu. Tam również wykonywano pierwsze oceny wartości hodowlanej buhajów na podstawie użytkowości własnej córek oraz prowadzono doświadczenia z zakresu krzyżowania towarowego ras mlecznych z buhajami ras mięsnych. Wyniki badań były wdrażane w praktyce.

Profesor Jan Trela był chętnie widziany jako współpracownik lub kierownik zespołów badawczych. Swoje wyniki umiejętnie przekazywał do praktyki. Cztery kompleksowe opracowania, zrealizowane pod Jego kierunkiem, zostały wdrożone do praktyki zootechnicznej. Utrzymywał ścisłe kontakty międzynarodowe

w ramach umów dwustronnych. W kraju współpracował z IGiHZ PAN w Jastrzębcu, akademiami rolniczymi oraz instytucjami, odpowiedzialnymi za politykę rolną w kraju. Był cenionym partnerem w dyskusjach na posiedzeniach rad naukowych, naukowo-technicznych oraz innych gremiów, poświęconych hodowli zwierząt, szczególnie bydła. Czynnie uczestniczył w przemianach, zachodzących w rolnictwie, a szczególnie bliskie były Mu i są nadal sprawy związków hodowców bydła. Profesor Trela był cenionym kierownikiem Zespołu, osobą bardzo przyjazną młodym adeptom naukowym i zootechnikom w produkcji, którzy często potrzebowali wsparcia i pomocy.

Był organizatorem i współorganizatorem wielu konferencji naukowo-technicznych i sympozjów w IZ, tematycznie związanych z doskonaleniem użyteczności mlecznej krów, produkcją żywca wołowego i wykorzystaniem użytków zielonych. Przez wiele lat był aktywnym członkiem rad naukowych: IZ, IPMiT, SGGW, a także przy Ministrze Rolnictwa, CSHZ, a potem KCHZ. Uczestniczył w działalności PTZ (był członkiem Zarządu Głównego oraz przewodniczącym Koła Krakowskiego), KNZ PAN, PTG, PZHBiPM, ZHBSim., KZBC.

Jubilat utrzymywał również ścisłe kontakty zagraniczne z ośrodkami naukowymi, związkami hodowców bydła i zakładami unasienniania zwierząt na terenie Austrii, Holandii, Francji i Niemiec. Uczestniczył w wielu konferencjach i sympozjach naukowych w kraju i za granicą, przedstawiając własne i zespołowe wyniki badań; uzupełniał swoją wiedzę poprzez wiele wyjazdów studyjnych i podróży naukowych, a także staży zagranicznych.

Przez całe życie zawodowe Profesor dzielił się swoją wiedzą i doświadczeniem. Zaangażowanie się w działalność upowszechnieniową pozwalało Mu przekazywać osiągnięte wyniki prac naukowo-badawczych w formie wykładów dla studentów, słuchaczy studium doktoranckiego, uczniów szkół rolniczych, służb zootechnicznych, pracowników ośrodków doradztwa rolniczego i hodowli zarodowej oraz rolników, częstokroć bezpośrednio w gospodarstwach rolnych. Pomimo przejścia na emeryturę nadal zajmuje się zagadnieniami z dziedziny ho-

dowli bydła phf i sim. w ZD: Chorzelów, Grodziec Śląski i Odrzechowa. Nadal czynnie uczestniczy w szkoleniach, wykonuje wiele recenzji prac do druku oraz służy swoją wiedzą i doświadczeniem wszystkim, którzy Go o to poproszą. Realizuje także swoją pasję, biorąc czynny udział w organizacji krajowych wystaw bydła ras pc i sim., a także wystaw – Polagra i regionalnych na południu kraju.

Prof. dr hab. Jan Trela charakteryzuje się bardzo dużą aktywnością badawczą, czego wyrazem jest znacząca ilość publikacji naukowych, popularnonaukowych, ekspertyz i innych. Jest autorem lub współautorem 715 publikacji, w tym 112 rozpraw i monografii. Wśród niewątpliwych osiągnięć Jubilata jest 6 wypromowanych magistrów, 6 doktorów nauk rolniczych w zakresie zootechniki. Był opiekunem trzech uzyskanych stopni doktora habilitowanego. Wykonał 14 recenzji prac doktorskich, 6 recenzji prac habilitacyjnych przeznaczonych do druku, 5 recenzji całości dorobku na stopień dr. hab., 4 na stopień profesora oraz ponad 150 różnych innych ocen i recenzji, dwóch ocen życiowego dorobku profesorów na nagrodę MSW oraz ponad 350 wykładów/szkoleń.

Za całokształt swej pracy zawodowej i działalność wdrożeniową oraz społeczną prof. Jan Trela został uhonorowany licznymi wyróżnieniami i odznaczeniami: dwukrotnie Złotą Odznaką ZSP (1960, 1972), odznakami – Mistrza Techniki Polskiej za wdrożenie systemu badań grup krwi (wyróżnienie zespołowe, 1970), Zasłużonego Pracownika Rolnictwa (1976) i Zasłużonego dla Rolnictwa (2008), a także Srebrnym Krzyżem Zasługi (1977), Medalem 40-lecia PRL (1984), Odznakami – Honorowego Członka PTZ (2000) i Zasłużonego Pracownika IZ (1994) oraz Złotym Krzyżem Zasługi (2000), Medalem 15-lecia Krajowego ZHiPBM (2009), Złotą Odznaką za Zasługi dla Instytutu Zootechniki, Złotą Honorową Odznaką PFHBiPM, a także – Medalem za Długoletnie Pożycie Małżeńskie z żoną, dr inż. Elżbietą Trelą.

Opracowanie na podstawie: Profesor dr hab. Jan Trela. Jubileusz 80 lat życia i 55 lat pracy zawodowej. Wyd. IZ PIB, Kraków-Balice, 2015.